

ASiantuntijalausunto

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Siv@eduskunta.fi

Viite: Asia: O 20/2024 vp Perusopetuksen oppimistulokset, mahdollisuuksien tasa-arvo ja rahoitus; eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämä tutkimus osoitteessa

<https://www.eduskunta.fi/pdf/O+20/2024>

Opetushallituksen lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämästä tutkimuksesta "Perusopetuksen oppimistulokset ja mahdollisuuksien tasa-arvo" (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1 / 2026)

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallituksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämästä tutkimuksesta ja erityisesti siinä esitetyistä suosituksista. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut havainto oppimistulosten heikkenemisestä ja tarve saada tarkempaa tietoa osaamisen kehittymisestä. Raportin keskeisimmät suositukset koskevat koulutuksen datainfrastruktuurin kehittämistä, parlamentaarisen komitean asettamista valmistelemaan koulutuksen datainfrastruktuurin kehittämistä sekä tukevien valtakunnallisten arviointien pilottien käynnistämistä.

Opetushallituksen asiantuntijalausunnon lähtökohtana on nykyisen perusopetuslain näkemys opetuksen tavoitteista ja lapsen edun ensisijaisuudesta perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä (Perusopetuslaki 2 ja 3 a §). Opetushallitus kiinnittää huomiota myös opetuksen järjestäjien ja opettajien velvoitteiden merkittävään lisääntymiseen, mikäli tutkimuksessa ehdotettuja toimenpiteitä ryhdytään toteuttamaan. Nämä uudet velvoitteet edellyttävät riittävää resursointia.

Opetushallitus kansallisena koulutuksen ja perusopetuksen oppimisen arvioinnin kehittäjänä

Laissa Opetushallituksesta (Laki Opetushallituksesta 508/2025) määritellään Opetushallituksen keskeisiksi tehtäviksi muun muassa kehittää koulutusta sekä päättää toimialaansa kuuluvan koulutuksen opetussuunnitelman perusteista ja

muista määräyksistä sekä ylläpitää ja kehittää sille säädettyjä tai määrättyjä tehtäviä varten digitaalisia palveluja, tietovarantoja ja rekistereitä. Opetushallituksessa toimii erillisyyksikkönä Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Opetushallitus on antanut nykyiset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2014. Perusteita on täydennetty muutosmääräyksiin, joilla on tarkennettu muun muassa oppimisen arviointia (oppimisen ja osaamisen arvioinnin luku 2020: OPH-281-2020, päättöarvioinnin kriteerit 2020: OPH-5042-2020 ja 6. luokan vuosiluokan arviointikriteerit 2023: OPH-172-2023) sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea (2025: OPH-531-2025).

Opetushallitus on viime vuosina tukenut osaamisen arvioinnin yhdenvertaisuutta perusopetuksessa laatimalla tarkemmat arvioinnin kriteerit kuudennen vuosiluokan lukuvuosiarviointiin ja päättöarviointiin. Kansalliset kriteerit 6. vuosiluokan lukuvuosiarviointiin ja perusopetuksen päättöarviointiin (9. luokka) on laadittu jokaiseen oppiaineeseen yhdenmukaistamaan opettajien antamaa arviointia ja parantamaan arvosanojen vertailtavuutta koko maassa. Kriteerit perustuvat opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin ja kuvaavat, mitä oppilaan tulee osata kussakin arvosanalukassa 5,7,8 ja 9, mikä auttaa tuottamaan laadullisesti systemaattista tietoa osaamisesta. Kriteerien käytöstä on vielä vähän tutkimusta, mutta näyttöä niiden toimivuudesta päättöarvioinnin osalta ja myös kehittämistarpeista on olemassa. Opettajat ovat nähneet arvioinnin uudistuksen tarpeellisenä, mutta kaipaavat edelleen arviointikriteerien ja -ohjeiden selkiyttämistä (Pulkkinen ym., 2024).

Arviointiuudistuksen alkutaipaleella Perusopetuksen päättöarviointitutkimuksen (Pulkkinen ym. 2024) loppuraportin suosituksissa todetaan, että oppiainekohtaisia arviointikriteereitä on selkiytettävä, niissä tulisi välttää tulkinnallisten käsitteiden käyttämistä ja kriteereissä käytettyjen verbien hierarkkisuus pitäisi tuoda paremmin esille. Opetussuunnitelman perusteiden ohjeistusta olisi tutkimuksen mukaan selkiytettävä myös tavoitteiden painottamisessa. Nykytilanteessa opettajat voivat korostaa arvioinnissaan eri tavoitteita, jolloin arviointi ei ole oppilaille yhdenvertainen. Lisäksi opetussuunnitelman perusteissa tulisi tutkimuksen mukaan antaa tarkempaa ohjausta arviointia koskevien toimintatapojen suhteen. Tämä koskee muun muassa kompensatioperiaatetta ja työskentelyn arvioinnin merkitystä oppiaineen arvioinnissa. Päättöarviointia koskevan tutkimuksen suosituksissa tuodaan esille myös perusteiden laadintaprosessin aikainen tavoitteiden, pedagogisen toimeenpanon ja tavoitteiden saavuttamisen

arvioinnin keskinäinen yhteys. Tutkimus korostaa opettajien valtakunnallisen koulutuksen ja paikallisen johtamisen tukemisen merkitystä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut 2.9.2025 perusopetuksen oppilaan arviointia koskevan lainsäädännön valmisteleminen työryhmän, jonka tehtävänä on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisen osaamistakuun ensimmäinen vaihe oppilaan arvioinnin lainsäädäntöä uudistamalla sekä opetussuunnitelman perusteiden kehittämisellä. Osana tätä työtä täsmennetään oppilaan arviointia sekä opinnoissa etenemistä koskevaa perusopetuslakia ja opetussuunnitelman perusteita. Työn tavoitteena on määritellä oppilaan arvioinnin tehtävä osaamisen arvioinnin näkökulmasta. Osaamistakuun valmistelutyön yhteydessä toteutettiin kysely opettajille ja rehtoreille, johon saatiin noin 4 000 vastausta. Vastausten perusteella opettajat ja rehtorit toivovat kansallista ohjausta sekä opetussuunnitelman oppiaineiden vuosiluokakohtaisiin tavoitteisiin että arvioinnin kriteereihin. Vastauksissa korostui myös toive valtakunnallisesti määritellyistä vähimmäisosaamistason kuvauksista eri oppiaineissa kullakin vuosiluokalla.

Osana perusopetuksen ohjausjärjestelmää Opetushallitus antaa valtakunnalliset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, joita opetuksen järjestäjä täsmentää ja laatii paikallisen opetussuunnitelman. Suomessa mikään taho ei valvo tai tarkista paikallisia opetussuunnitelmia ja sitä, miten ne on laadittu, joten niiden ohjausvaikutus oppimiseen ja oppimisen arviointiin saattaa olla varsin vaihteleva eikä siitä saa yhdenmukaista tietoa. Paikallisten opetussuunnitelmien laadun vertailua helpottaisi, jos kaikki opetuksen järjestäjät käyttäisivät ePerusteet-palvelua.

Opetushallitus toteaa, että pelkkä datan kerääminen ei paranna oppimistuloksia, vaan tulee puuttua juurisyihin, miksi tutkimusten ja selvitysten mukaan oppilaan arviointi ei ole yhdenmukaista, eikä yhdenvertaista. Päättöarvioinnin ja kuudennen vuosiluokan päätteeksi annettavan lukuvuosi-arvioinnin kriteerit eivät yksinään ole toivotulla tavalla ratkaisseet arvioinnin yhdenvertaisuuden haastetta.

Perusopetuslaki (2 §) määrittelee perusopetukselle asetetut tavoitteet. Oppiaineiden lisäksi perusopetuksessa on tavoitteita ihmiseksi kasvamisen tukemisesta ja eettisesti toimivaksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamisen tukemisesta. Lapsi ja nuori kasvaa, kehittyy ja oppii yhteisön jäsenenä. Sosiaalisten taitojen, tunnetaitojen, luottamuksen ja vastuullisuuden tavoitteiden saavuttamista tukee koulujen toimintakulttuuri, jonka kehittämiseen ja johtamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota myös

oppimistulosten näkökulmasta. Toimintakulttuurin merkitystä korosti myös Sivistysvaliokunta oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevassa lausunnossaan. Vahva ja välittävä Suomi – hallitusohjelman yksi tavoite on johtamisen parantaminen opetus- ja sivistyssektorilla. Tätä tulee edelleen jatkaa ja kehittää sekä johtamiskokonaisuuden että arviointiosaamisen johtamisen näkökulmasta.

Perusopetusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapset ja nuoret tulee ottaa mukaan, ei pelkästään osallistaa. Näin saadaan selville oleellista tietoa siitä, mikä heitä auttaisi kiinnittymään kouluun ja sen myötä oppimaan sekä yhteisössä kasvamista ja kehittymistä että elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Olisi tarpeen pohtia myös koulun ulkopuolella hankittujen tietojen, taitojen ja osaamisen merkitystä, jotta erityisesti kouluun kiinnittymättömien oppilaiden osaamista voitaisiin huomioida osana kouluun kiinnittymisen hyväksi tehtävää työtä. Jokaisella oppilaalla tulee olla asuinpaikasta ja taustasta riippumatta yhdenvertainen mahdollisuus sivistyksellisiin oikeuksiin. Kansallisesti voidaan seurata hyvinvoinnin kehittymistä muun muassa luvallisten ja luvattomien poissaolojen määriä seuraamalla, koska kouluun kiinnittyminen on suorassa suhteessa koettuun yhteiskunnan täysiarvoiseen jäsenyyteen myöhemmin. Tätä työtä Opetushallitus on tukenut antamalla määräykset poissaolojen seuraamiseen ja kouluun kiinnittymistä tukevien ratkaisujen kehittämiseen.

Opetushallitus toteaa, että yksi mahdollisuus kansallisten kokeiden sijaan olisi viedä päätökseen osaamistakuutyö ja siihen liittyvä opetussuunnitelman perusteiden uudistus. Osaamistakuutyön tavoitteet tulevat toteutuessaan merkittävästi vaikuttamaan oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointiin.

Oppimisen tuen uudistuksen myötä esi- ja perusopetuksen tuen rakenteita ja käytänteitä on kehitetty, jotta lapset ja oppilaat saisivat tarvitsemansa tuen yksilöinä ja osana ryhmää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla huomiota on kohdennettu myös oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin, jotta opetus ja oppiminen voivat toteutua laadukkaasti kaikkien oppilaiden kohdalla. Uudistus tuli voimaan 1.8.2025, joten sen vaikutuksista tai tuen toimivuudesta ei vielä ole käytettävissä arviointitietoa.

Koulutuksen datainfrastruktuurin kehittäminen

Tutkimuksen keskeisenä ehdotuksena esitetään, että koulutusta ja erityisesti perusopetusta koskevaa tietoperustaa tulisi vahvistaa kehittämällä riittävä ja turvallinen datainfrastruktuuri, johon kerättäisiin tietoa muun muassa

oppilaiden osaamisesta ja sen arvioinnista sekä monista muista opetukseen liittyvistä seikoista, kuten opettajien kelpoisuuksista. Erityisesti tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että nykyjärjestelmä ei tuota ”kattavaa kokonaiskuvaa oppijoiden osaamisen kehityksestä eri ikävaiheissa”. Vastuu datainfrastruktuurin kehittämisestä tulisi tutkimuksen mukaan olla viranomaisilla, ei tutkijoilla.

Opetushallitus toteaa, että koulutuksen kehittämisen tueksi tarvitaan systemaattista tietoa ja tiedonkeruuta, mutta niin, ettei tietovarannosta muodostu mahdollisuutta tehdä koulujen ja opettajien vertailua ja ranking-listoja. Koulujen ranking-listat ohjaisivat oppilaiden, opettajien ja huoltajien sekä kuntapäätäjien mielenkiintoa asioihin, jotka eivät liity opettajien pedagogisen osaamisen tai arviointiosaamisen kehittämiseen saatikka oppilaiden osaamisen kehittämiseen. Ranking-listat lisäisivät vanhempien tekemää koulushoppailua joka kiihdyttäisi edelleen koulujen eriarvoistumista.

Opetushallituksen kansallinen opiskeluoikeuksien ja suoritusten keskitetty KOSKI-palvelu sisältää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennetut tiedot oppijoiden yksittäisistä opiskeluoikeuksista, opintosuorituksista sekä suoritetuista tutkinnoista. Perusopetuksessa kerätään jo tietoa kansallisella tasolla esimerkiksi hyvinvointiin liittyen, kuten THL:n kouluterveyskyselyt. Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen sisältää lisäksi huomattavan määrän koulunpitoon vaikuttavaa perustietoa (kouluverkko, kielivalinnat, oppilaan saama oppimisen tuki, kustannukset, yhteisvalinta jne.). Monet tiedot ovat saatavissa myös koulutasoisesti. Tilastopalvelusta saadaan myös arvosanatiedot oppiaineittain.

Datan keruussa voidaan hyödyntää Opetushallituksen omia rekisteri- ja tilastotietoja, mutta myös yhdistää niitä THL:n koulutusterveysaineistoihin sekä myös Karvin aineistoihin. Yksi tapa voisi olla myös erilaiset ennustemallit, joiden avulla voidaan rakentaa (mm. arvosanatietojen perusteella) todennäköisiä koulutuspolkuja ja liittää ne saatavilla olevaan kunta- ja koulutason tietoon. Lähestymistapa voi olla yhtäältä diagnosoivaa ja toisaalta nykytilanteen kuvausta. Tätä kautta voidaan entistä tarkemmin paikantaa koulutuksen järjestämisen ja oppimispolkuun liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia.

Tutkimuksessa esitetään runsaasti uudenlaisen datan keräämistä koulutasolla (esimerkiksi budjettitietoja, tuntimääriä, oppimateriaaleja). Tiedon kirjaaminen laajemmin toisi kouluille runsaasti uusia velvoitteita ja työtä, joka kuormittaisi opetuksen järjestäjiä. Uusien kirjaamisvelvoitteiden luominen on vastoin

monessa yhteydessä periaatteena esitettyä ns. norminpurkua ja erityisesti horjuttaa luottamusta opetuksen järjestäjien toimintaan. Kirjaamisvelvoitteiden laajentaminen edellyttää riittävää resursointia.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan KOSKI-palvelua laajentamalla ja kehittämällä voitaisiin koulutukseen liittyvää tietopohjaa ja tiedonkeruuta joiltain osin laajentaa. Opintopolku-palvelua on myös mahdollista kehittää osaksi tiedonkeruita, samoin ePerusteet-palvelua. Tämä edellyttää sekä KOSKI-että Opintopolku-palvelujen laajentamista ja samalla lain valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä päivittämistä (884/2017). Samoin lainsäädännön kautta myös opetuksen järjestäjien velvoitteet lisääntyisivät, mikä edellyttäisi työmäärän lisääntymisen resursointia opetuksen järjestäjille.

KOSKI-palvelusta tuotetaan koulutusta koskevaa tietoa Opetushallituksen ylläpitämään Vipunen-tilastopalveluun, jota olisi myös syytä tiedonkeruun laajentuessa kehittää edelleen. Opetushallituksen näkemyksen mukaan Vipunen-palvelua ei välttämättä osata nykyisellään hyödyntää riittävästi.

Kansalliset kokeet ja päättökokeet

Opetushallitus ei kannata sellaisen kansallisen koulutuksen datainfrastruktuurin kehittämistä, joka johtaisi kansallisten kokeiden tai päättökokeiden käyttöön tai edellyttäisi niitä. Viime vuosina monet tahot ovat ehdottaneet kansallisia kokeita erityisesti päättöarviointiin, mutta Opetushallituksen näkemys, joka perustuu tehtyihin tutkimuksiin, on jo pitkään ollut, että kansalliset kokeet ja erityisesti kansalliset päättökokeet eivät ole ratkaisu arvioinnin yhdenmukaisuuteen ja oppilaiden osaamisen kehittämiseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu siten, ettei vuosiluokan suorituksen arviointia tai päättöarviointia ei ole mahdollista tehdä yhden summatiivisen kokeen perusteella. Oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt on kuvattu perusteissa vuosiluokkakokonaisuuksittain (1–2, 3–6, 7–9), ei vuosiluokittain, koska tuntijakoasetuksessa ei ole kohdennettu tuntimääriä vuosiluokittain. Tämän takia on mahdotonta nykyjärjestelmässä laatia yhden vuosiluokan osaamista mittaavaa kansallista koetta. Tuntijako tehdään paikallisesti, joten eri kouluissa tuntimäärät vuosiluokittain voivat olla erilaisia. Samoin paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan sijoittaa keskeisiä sisältöjä eri vuosiluokille. Opetuksen tavoitteet sisältävät osaamisen lisäksi myös työskentelyyn ja monenlaisia taitoihin liittyviä tavoitteita, jolloin yhden kokeen avulla ei näitä työskentelyn ja prosessien hallinnan tavoitteita voida mitata.

Etenkin suosituksissa mainitun automatisoidun tiedonkeruun avulla taitotavoitteet näyttäytyvät erityisen haastavina.

Kansallisten kokeiden oppimistuloksia parantavasta vaikutuksesta ei ole löytynyt vakuuttavaa näyttöä. Tutkimuksen (Ketonen, L. & Atjonen, P. 2025) mukaan kokeet kavensivat ja pinnallistivat opetusmenetelmiä ja opetuksen sisältöjä. Syynä oli oppilaiden preppaaminen ennakoitujen koekysymysten suuntaan, jolloin muut tavoitteet ja oppiaineet saivat niukemmin huomiota. Kokeet eivät myöskään kohdelleet sosioekonomiselta tai etniseltä taustaltaan erilaisia oppilaita yhdenvertaisesti. Kokeilla oli negatiivisia vaikutuksia sekä oppilaiden että opettajien toimijuuteen ja hyvinvointiin. Tutkimuksista ilmeni myös, että tiedon tosiasiallinen hyödyntäminen voi jäädä heikoksi. (Ketonen, L., & Atjonen, P. 2025. Mitä empiiristen tutkimusten perusteella tiedetään kansallisista kokeista? *Kasvatus*, 56(2), 238–248.

<https://doi.org/10.33348/kvt.157366.>)

Kansalliset kokeet voivat myös vaikuttaa oppiaineiden dynamiikkaan: jos vain osasta oppiaineita on kansallisia kokeita, voidaan toisten oppiaineiden arvo nähdä vähäisempänä. Lisäksi ehdotetun mukaisen kansallisten kokeiden järjestelmän luominen on raskas prosessi. Jos halutaan selvästi high stakes -tyyppiset kokeet koko ikäluokalle, niin silloin tarvitaan kokeiden lisäksi myös selkeät arviointi-, palaute- ja valitusprosessit (samaa tapaan kuin ylioppilaskokeessa). Jos taas katsotaan, että low stakes -tyyppiset kokeet riittäisivät, mutta otantaa laajennettaisiin, niin järjestelmä kuormittaa kouluja paljon nykyistä enemmän, vaikka voi olla, että varsinainen lisäinformaatio jää rajalliseksi.

Opetushallitus tunnistaa myös tutkimuksessa esille tuodun ongelman, että Karvin toteuttamat otospohjaiset arvioinnin eivät välttämättä anna riittävää kuvaa osaamisesta eri oppiaineiden näkökulmasta. Oppimistulosarvioinneissa nykyinen otosperustaisuus on kuitenkin riittävä tapa kerätä tietoa Opetushallituksen opetussuunnitelman toteutumisen seurannan ja opetussuunnitelmatyön tarpeisiin, mutta oppilaiden ja opettajien arvioinnista saaman palautteen kannalta arvioinnit kohdistuvat vain osaan oppilaista. Nykyisin Karvin resurssein arviointeja ei myöskään voida toteuttaa laajemmin ja säännöllisemmin. Arvioinneista kertyvä tieto ei ole aina systemaattista, koska arviointeja tehdään projektinomaisesti ja tekijät vaihtuvat arviointien välillä. Otoksessa esimerkiksi toisen kielen oppijoiden asema vaihtelee. Oppilaan motivaatio suorittaa Karvin oppimistulosten arviointi ei ole välttämättä ollut kovin suuri.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan Karvillä kuitenkin olisi osaaminen ja uuden oppimistulosten arviointijärjestelmä Jodan kehittäminen on luonut valmiudet toteuttaa nykyisistäkin laajempia oppimistulosten arviointeja, mikäli Karville osoitetaan riittävät resurssit kehittää arviointitoimintaa.

Opetushallitus toteaa, että tietoa oppilaiden osaamisesta tarvitaan, mutta on tärkeää pohtia, mitä tietoa kerätään, kuinka sitä kerätään sekä kuka sitä kerää ja mihin sitä käytetään. Oppilaiden tai opettajien edun mukaista ei esimerkiksi ole, että osaamisen perustella ryhdytään laatimaan ns. koulujen ranking-listoja. Tiedonkeruun luonne tulisi harkita tarkoin.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan arviointi on keskeinen osa oppimisen prosessia ja opettajan ammattitaidon ydinaluetta. Arvioinnin tulisi tukea oppimista eikä olla vain toteavaa "loppuarviointia".

Kansallisten oppiainekohtaisten kokeiden sijaan Opetushallitus näkisi opetussuunnitelman perusteiden mukaisena vaihtoehtona esimerkiksi vuosiluokkakokonaisuuden 7–9 alkaessa eri tiedonalojen opiskelun vaatimien valmiuksien arvioinnin. Tarkoituksenmukainen voisi olla sellainen yleisiä luku-, kirjoitus- ja laskutaitoja sekä tiedonalojen kielten taitoja mittaava koe, joka antaisi tietoa osaamisesta eri oppiaineissa (esimerkiksi äidinkiessä ja kirjallisuudessa sekä matematiikassa). Kokeen tulisi olla oppilaalle merkityksellinen: oppilas saisi tietoa osaamisestaan ja yhdessä opettajan antaman palautteen perusteella oppilaalla olisi vielä mahdollisuus parantaa osaamistaan ennen päättöarviointia. Kokeella tulisi olla merkitystä myös opettajalle: opettaja saa tietoa, miten hänen opetuksensa on onnistunut ja miten hän voi parantaa opetustaan. Opettaja voi käyttää kokeen tuloksia oman oppiaineensa arvioinnin osana. - Samankaltainen arviointi voisi olla esimerkiksi 3. luokan alussa.

Tutkimuksen suosituksiin liittyy ehdotus piloteista, joiden avulla kokeiltaisiin osaamisen arviointeja eri luokka-asteilla. Pilotin tarkoituksena olisi kerätä tietoa "mahdollista myöhempää Suomen mallia varten". Mikäli tällaista "Suomen mallia" haluttaisiin rakentaa, olisi tärkeää pystyä rakentamaan sellainen oma kansalliseen käyttöön soveltuva perusopetuslain hengen mukainen malli, joka tukisi opetuksen järjestäjiä, opettajia ja oppilaita. Tärkeää on, ettei arviointitiedon keruun järjestäminen rapauttaisi luottamusta opetuksen järjestäjiin ja opettajien osaamiseen eikä vaikuttaisi negatiivisesti oppilaiden oppimiseen.

Koulutuksen eriarvoistuminen ja periytyvyys sekä opettajien osaamisen kehittäminen

Opetushallitus on tutkimuksen kanssa samaa mieltä siitä, että edelleen tarvitaan systemaattisempaa analyysia siitä, mitkä seikat vaikuttavat oppimistuloksiin ja koulutuksen periytyvyyteen – ja laajemmin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Eriarvoistuminen koulussa ei ole vain tilastollinen ilmiö – se kytkeytyy laajemmin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, koulun ympäristöön ja nuorten arjen kokemuksiin. Näin ollen Opetushallitus kannattaa ehdotusta perustaa parlamentaarinen yli hallituskausien toimiva komitea erityisesti koulutuksellisen eriytymisen vaikutusten ehkäisemiseksi. Se voisi etsiä ratkaisuja sosioekonomisen vaihteluun ja koulutuksen periytyvyyden vaikutuksiin. Sen tulisi etsiä ratkaisuja sosioekonomiseen vaihteluun ja koulutuksen periytyvyyden vaikutuksiin. Toimintamuotoina voisi olla esimerkiksi eriytymisen vastaamisen hyvien käytänteiden kerääminen ja toimintatutkimuksen keinoin tehtävä pilotointi, jonka tulokset saatetaan laajaan kansalliseen käyttöön. Koulutus ei yksin voi vastata eriytymiskehitykseen ja koulutuksen eriytymiseen sekä niiden vaikutuksiin oppimistuloksissa.

Opettaja on koulutusjärjestelmän tärkein resurssi. Siksi sekä opettajankoulutuksen että opettajien jatkuvan osaamisen kehittämisen vahvistaminen on keskeinen koulutuspoliittinen kysymys. Opetushallitus kiinnittää huomiota siihen, että opettajien täydennyskoulutuksen nykytilanne on huolestuttava ja osallistuminen siihen on usein epäsystemaattista ja riippuvaista opetuksen järjestäjien resursseista ja valinnoista. Opettajien osaamista tulisi kehittää suunnitelmallisesti koko työuran ajan, sillä opettajien pedagoginen osaaminen, ammatillinen kehittyminen ja hyvinvointi heijastuvat suoraan oppilaiden oppimiseen ja hyvinvointiin. Opettajan työn kuormittavuuden näkökulmasta myös opettajan työhön perehdyttäminen ja mahdollinen mentorointi ja työnohjaus edellyttäisivät nykyistä enemmän huomiota.

Myös kansainväliset vertailut korostavat tarvetta vahvistaa opettajien ammatillista kehittymistä. OECD:n Teaching and Learning International Survey (TALIS) 2024 -tutkimuksen mukaan vain 27 % suomalaisista opettajista koki viimeisen vuoden aikana ammatillisen täydennyskoulutuksen vaikuttaneen myönteisesti opetukseen, kun OECD-maiden keskiarvo oli 55 %. Lisäksi suomalaiset opettajat raportoivat merkittäviä kehittämistarpeita esimerkiksi tekoälyn pedagogisessa hyödyntämisessä (23 %), erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opettamisessa (17 %) sekä oppilaiden sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa (14 %). Samalla monet opettajat kokevat täydennyskoulutukseen osallistumisen esteiksi ajan puutteen, työaikajärjestelyt sekä kannustimien vähäisyyden.

Edellä mainitut tulokset korostavat tarvetta kehittää opettajien täydennyskoulutusta nykyistä systemaattisemmaksi ja pitkäjänteisemmäksi. Opettajien jatkuvan ammatillisen kehittymisen turvaaminen esimerkiksi velvoittavan ja rakenteellisesti tuetun täydennyskoulutusmallin avulla vahvistaisi opettajien osaamista, tukisi koulutuksen laadun kehittämistä ja loisi edellytyksiä oppilaiden osaamisen vahvistumiselle.

Tiivistelmä

Opetushallituksen lausunnon keskeiset näkemykset:

- Opetushallitus ei kannata sellaisen kansallisen koulutuksen datainfrastruktuurin kehittämistä, joka johtaisi kansallisten kokeiden tai päättökokeiden käyttöön tai edellyttäisi niitä. Kansallisten kokeiden oppimistuloksia parantavasta vaikutuksesta ei ole löytynyt vakuuttavaa näyttöä.
- Pelkkä perusopetusta koskevan datan kerääminen ei paranna oppimistuloksia, vaan tulee puuttua juurisyihin, miksi tutkimusten ja selvitysten mukaan oppilaan arviointi ei ole yhdenmukaista eikä yhdenvertaista. Parlamentaarista yli hallituskausien toimivaa komiteaa tarvitaan koulutuksellisen eriytymisen vaikutusten ehkäisemiseksi.
- Uusien tiedonkeruun kohteiden ja kirjaamisen lisääminen (esimerkiksi budjettitietoja, tuntimääriä, oppimateriaaleja) toisi opetuksen järjestäjille ja kouluille runsaasti uusia velvoitteita ja edellyttää resursointia.
- Kansallisten kokeiden kehittämisen sijaan viedä päätökseen osaamistakuutyö ja siihen liittyvä opetussuunnitelman perusteiden uudistus. Osaamistakuutyön tavoitteet tulevat toteutuessaan merkittävästi vaikuttamaan oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointiin.
- Opettajien ja koulun johdon osaamisen kehittämiseen olisi tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi luomalla uudenlaisia täydennyskoulutusmalleja.